

LA PRODIGIOSA
HISTÒRIA DE
VICENT

BLASCO IBÁÑEZ

JOAN F. MIRA

edicions
bromera

PROPÒSIT O PRESENTACIÓ

Un dia, a primeries dels anys vint del segle passat, un jove periodista de nom Josep Pla baixava a l'estació de Menton, entre Mònaco i la frontera italiana, i es presentava a la vil·la Fontana Rosa, residència del famós escriptor Vicent Blasco Ibáñez. Més endavant, en un dels seus *Homenots*, Josep Pla començava amb aquestes paraules la descripció de la visita i el retrat del personatge: «Era un home absolutament rodejat de glòria, no d'una glòria acadèmica, sinó popular, dilatada. Era ric, sorollós, important, i el seu nom volava d'un continent a l'altre». En aquest parell de frases contundents, com en totes les pàgines que segueixen, la ironia i les reticències habituals de Josep Pla queden completament desbordades per la impressió que li va produir el novel·lista valencià. «Era l'home fabulós, desorbitat», escriu més endavant. I a més, un home escandalosament simpàtic: «No crec haver trobat mai en una casa forastera l'acolliment que m'oferí aquella casa». Aquella casa, Fontana Rosa, amb els seus pavellons i el seu «Jardí

dels Novel·listes», era la residència d'un home madur i malalt, però ple d'energia: «La seva nota, en el diapasó vital, era més alta que la nota vital normal», escriu Pla, i podem assegurar que aquesta «nota vital», pel que en sabem, havia estat més alta encara en els anys joves. A la cèlebre casa de Menton, Blasco Ibáñez treballava infatigablement, dictava pàgines i pàgines de nous llibres al pobre secretari corrector, cuidava el jardí, atenia visites de compatriotes republicans o simples admiradors del gran home, dinava amb amics increïbles (com ara Don Jaume de Borbó, el pretendent carlista, o *sir* Basil Zaharoff, financer internacional i gran mercader d'armes), i s'enfrontava cada dia a la fama, als diners i a la gent del cinema: «Llavors vivia rodejat d'una banda de gent del món del cel·luloide: artistes, empresaris, autors, especuladors. No sabia el que li passava. En aquell moment, els americans li estaven filmant una de les seves últimes novel·les: *Los enemigos de la mujer*. Guanyava els diners a palades».

Aquells anys de la primera i alegre postguerra mundial el nom i la figura de Vicent Blasco Ibáñez eren tan cèlebres, a Amèrica i a Europa, que un conegut retrat seu, amb el coll de la camisa obert sobre la jaqueta, va

La famosa fotografia amb el coll obert, del temps de la glòria com a autor de vendes milionàries: la «camisa Blasco», sense corbata i amb el coll per damunt de la jaqueta, es va convertir en un emblema de la nova moda masculina dels anys vint.

provocar una autèntica revolució en la indumentària masculina: la «camisa Blasco», afirma Josep Pla, «contribuí a la destrucció dels principis vestimentaris de la gran època burgesa». De poques persones –almenys abans de l'arribada de la televisió– es pot afirmar que una fotografia seua, una imatge, una peça indumentària, hagen produït mai un efecte equivalent. Blasco havia tingut, i conservava, una presència física important: «Era un home alt, imponent, la còrpora enorme –un cos que desplaçava aire–, el cap de cíclop madur, ja una mica rar de cabells, però de faccions acusades, tocades per la llum i l'ombra, àvides, potents, d'una riquesa escultòrica fascinant, dels millors temps del realisme antic. Portava un bigoti retallat que grisejava. Tenia uns ulls negres, brillants, vellutats, però ja immersos en un punt de limfa aquosa...». Aquest era el Blasco Ibáñez que coneixien milions i milions de persones d'arreu del món, i també el Blasco Ibáñez que residia en el cor de molts milers de valencians com una sagrada imatge laica. Però aquest Blasco famós en tot el món –famós fins uns extrems que ara ens resulten difícilment imaginables–, havia estat durant molts anys una altra cosa: un escriptor d'èxit creixent, sense dubte, però sobretot un agitador de

masses, un polític de discurs arravatat, un periodista de combat quotidià i d'articles incendiàris, un predicador de la revolució republicana i un ídol popular de dimensions mitològiques. Al mateix temps, en la seua prodigiosa biografia, des dels anys joves a la seua ciutat fins aquells últims anys entre París, Nova York i la Costa Blava, no deixà mai de ser un valencià arquetípic: «Era un home», escriu Pla, «que es portava el paisatge personal, que arrossegava un paisatge, que creava el seu propi paisatge en virtut de la seva mera existència. Era un arrelat en un lloc determinat de la terra, volgués o no volgués, i per això la seva persona feia un efecte tan extravagant en aquell ambient de cosmopolitisme esbravat i anodí». El paisatge personal que arrossegava Blasco, el lloc determinat de la terra on estava arrelat, era la ciutat de València i el seu entorn rural i litoral. Abans de la vil·la Fontana Rosa hi havia hagut, també davant del mar, la cèlebre casa amb cariàtides a la platja de la Malva-rosa: abans de la Costa Blava, el Cabanyal. I abans de tot, el barri del Mercat, els botiguers i els artesans, i aquell poble menut de la ciutat tan propens a l'aldarull i a la revolta. El 1921, la ciutat de València dedicà al seu fill més famós una fastuosa setmana d'ho-

menatges, i en el descobriment d'una làpida a la casa on va nèixer, l'escriptor recordava que era justament allí, entre aquells dos cantons, on *«saludaba mi nacimiento una barricada revolucionaria el año 69 y otra barricada el año 73, y en aquella visión de la lucha revolucionaria empezó a moldearse en mi espíritu el amor a la Libertad, a la Democracia y a la República»*. De l'esperit d'una barricada revolucionària en un barri popular de València, a la glòria de Hollywood i de la Costa Brava, aquest és l'itinerari espectacular de Blasco Ibáñez, «Don Vicent» per a molts dels seus conciutadans que el van considerar –no sense bones raons– com el més gran dels valencians contemporanis.

En complir-se, el 1967, els cent anys del seu naixement en aquella casa del barri del Mercat, Joan Fuster escrivia: «Ara celebrem el centenari de Blasco. O hauríem de celebrar-lo. Don Vicent va nèixer –a València, és clar– el 29 de gener de 1867. I Don Vicent fou un personatge fora de sèrie, d'aquells que n'entren pocs en lliura». Fuster recorda en primer lloc que, en la literatura espanyola, Blasco va ser un gran escriptor, i afegeix: «Nosaltres, els valencians, ens congratulem de la insigne graduació que Blasco Ibáñez va aconseguir en els esca-

[Dalt] Una excursió oficial pels paratges de la novel·la *Cañas y barro*, acompanyat de les autoritats municipals. [Baix] Durant els homenatges del 1921, Blasco tingué l'ocasió –excepcional– de reunir-se amb la família completa... sense la dona.

lafons literaris castellans. Però, sobretot, ens importa el Blasco que va escriure sobre els homes i les coses de la nostra terra, i, potser més encara, el Blasco que va protagonitzar mig segle de vida política autòctona. D'altra banda, i de manera supernumerària, resulta que Blasco Ibáñez, a part els seus llibres i la seua acció civil, era un tipus excepcional». Josep Pla i Joan Fuster són escriptors que, ni per preferències literàries o estètiques, ni per biografia ni per ideologia, tenen moltes afinitats amb Blasco Ibáñez. Per això mateix he volgut encetar aquest llibre amb les apreciacions tan explícites de l'un i de l'altre: un «home fabulós, desorbitat», «un personatge fora de sèrie», això va ser Don Vicent en la seua vida, en la seua acció i en els seus llibres, i també als ulls de gran part dels seus compatriotes i contemporanis; i ara, passats tres quarts de segle de la seua mort a Fontana Rosa, passades tantes reticències, exaltacions i oblits, no n'hem de tindre cap reserva ni cap dubte: era «un tipus excepcional».

I acabaré aquesta presentació amb les paraules que un altre autor, Alfons Cucó, historiador i polític eminent –i ben poc sospitós de «blasquisme» literari o ideològic–, va escriure el 1978, quan feia just mig segle de

A la Costa Brava, amb el seu fill Sigfrido i l'actor Antonio Moreno, protagonista de la pel·lícula basada en la novel·la *Mare Nostrum*.

la desaparició de Blasco Ibáñez: «Una tradició valenciana fortament arrelada dóna, per al tractament de certs personatges il·lustres i, fins i tot, per a la reconstrucció de certes èpoques històriques, dos camins a seguir: la lloança desmesurada i hagiogràfica –l'exaltació superlativa de la “glòria local”, més enllà de qualsevol ponderació raonable– o el pur i senzill desconeixement, l'expulsió de la memòria col·lectiva. El resultat ha estat generalment la fixació d'uns clixés avorridament estereotipats, on es recullen els habituals tòpics provincials o, en el seu cas, el silenci i l'oblit. Sobre la figura i l'obra, i especialment sobre l'obra política de Vicent Blasco Ibáñez, que es presta tant a aquestes dues operacions, sembla que convé encetar una altra òptica. Una òptica que hauria de ser analítica i crítica, però també globalitzadora, de qui no és solament un enorme personatge de la història pròxima del País Valencià –un *homenot* com el va qualificar ben justament Josep Pla–, sinó també un creador de primera magnitud de tota una època de la política valenciana».

Confie que les ratlles i frases que he aprofitat d'aquests tres escriptors tan diferents, precisament perquè no són paraules meues sinó seues, hagen servit per a aclarir, com

a presentació, quin és el propòsit d'aquest llibre: parlar, sense clixés i sense tòpics, d'un «enorme personatge». L'únic, amb tota certesa, que, des de sant Vicent Ferrer i des de la família Borja, els valencians hem projectat ben enfora i ben lluny de les nostres fronteres.